

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF IN ZWIJNDRECHT (ANTWERPEN) LAARSTRAAT 10

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 362

Rapport opgemaakt door: Melissa Lamberts en Veerle Caelen

Derbystraat 51

9051 Gent

februari 2017

Dossiernr. 20946

Gent

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kadert in een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag en kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de realisatie van de afbraak van bestaande bebouwing en een nieuwbouwcomplex van de Basisschool 'Het Laar' in Zwijndrecht (Figuur 1-Figuur 3) waarbij bodemingrepen zijn gepland.

Het plangebied bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone, niet een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt en niet in een beschermde archeologische site. De effectieve bodemingreep bedraagt meer dan 1.000 m². Hierdoor is een archeologisch vooronderzoek verplicht volgens art. 5.4.1. van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet van 2015. Op deze juridische basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

De opmaak van deze nota gebeurt conform de 'Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen' (2015) en de door het Agentschap Onroerend Erfgoed verspreide bijkomende richtlijnen in verband met het opstellen van archeologienota's.

1.2 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In opdracht van de initiatiefnemer van een sloop- en bouwproject, dat voorziet in de realisering van een schoolgebouw, werd door ABO NV een archeologische bureaustudie uitgevoerd. Het archeologische bureauonderzoek ging na op basis van beschikbare bronnen welke informatie voorhanden was over de aan- of afwezigheid van archeologische sites, de aard daarvan, de relatie met het (historische) landschap en de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige erfgoed. Op basis van historische, cartografische, landschappelijke en archeologische gegevens konden indicaties bekomen worden over de mogelijke aard van een archeologische site, maar kon geen definitief uitsluitsel gegeven worden over de effectieve aanwezigheid daarvan. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving geeft aan, dat er weinig potentieel is voor archeologische resten en sporen uit het Paleolithicum, Mesolithicum en Neolithicum, de Romeinse Tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. De impact van de geplande bouwwerken op het archeologisch archief is klein, aangezien de twee nieuwe bouwblokken zullen worden opgetrokken op de plak van de bestaande bebouwing. Verder archeologisch vooronderzoek is dan ook niet noodzakelijk om de archeologische verwachting te toetsten.

1.3 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden, dat de menselijke aanwezigheid in de Steentijd en in de Metaaltijden eerder spaarzaam was.

- Wat het Paleolithicum, het Mesolithicum en het Neolithicum betreft, kan niet uitgesloten worden, dat er resten en sporen aangetroffen kunnen worden. Alleen is de verwachting laag aangezien er tot op heden in de omgeving van het plangebied nog geen aanwijzingen zijn geregistreerd voor activiteiten in die perioden. Puur op basis van de geologische waarnemingen kan de aanwezigheid van dergelijke resten niet worden uitgesloten.

- Tijdens de Romeinse periode was er bijvoorbeeld te Antwerpen een Romeinse nederzetting. Het plangebied ligt echter op 5 km van het centrum en er zijn geen aanwijzingen voor de

aanwezigheid van een Romeinse weg in de nabijheid van het plangebied. De ligging van het plangebied is dus niet erg gunstig voor bewoning en economische activiteiten. Daarom is de verwachting laag voor Romeinse vondsten. Na het verdwijnen van de Romeinse bewoning in het midden van de vierde eeuw werd de ruime omgeving rondom het plangebied gedurende de Vroege Middeleeuwen verlaten en was er vermoedelijk geen bewoning aanwezig.

- Het plangebied werd waarschijnlijk al sinds de 12-13de eeuw ingeschakeld in de landbouwactiviteiten rondom Antwerpen. Toch is ook voor Middeleeuwse sporen en vondsten de archeologische verwachting laag. In de Nieuwe Tijd maakte het plangebied ook geen deel uit van het bewoningsgebied. Uit de cartografische bronnen blijkt eenduidig, dat het plangebied niet werd bebouwd in deze periode. Opnieuw geldt hier een lage verwachting.
- Eigenlijk wordt het plangebied pas interessant in de tweede helft van de 19de eeuw. Dan zal ook de omgeving van het plangebied worden bebouwd in het kader van de ontwikkeling van Zwijndrecht.

5.2.2 ANTWOORDEN OP DE ONDERZOEKSVRAGEN

Het bureauonderzoek biedt volgende antwoorden op de onderzoeksvragen:

- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?

Het plangebied maakte tijdens de Prehistorie en tijdens de Romeinse Tijd deel uit van het natuurlijke landschap. In de Vroege Middeleeuwen kent het gebied een terugval. Alles wijst erop, dat het natuurlijke landschap pas definitief sinds de Nieuwe Tijd in een antropogeen cultuurlandschap veranderde.

- Hoe verhouden de gekende archeologische sites in de buurt zich tot het landschap?

We hebben in en rondom het plangebied te maken met een typisch 'extra muros gebied'. Dit betekent een relatief open landschap met akkers en weiland en her en der verstrooid een reeks grotere en kleinere hoeves. Ook kunnen er in een dergelijk 'hoevenlandschap' kapelletjes en sporadisch een kasteel worden aangetroffen.

- Is de bodemopbouw in het plangebied intact, gedeeltelijk of volledig verstoord?

Er kan verwacht worden, dat het plangebied sporadisch in gebruik was als landbouw/weidegrond. Over ander gebruik is geen informatie voorhanden. Het valt te verwachten, dat de huidige bebouwing de oorspronkelijke bodem ernstig heeft aangetast en dat deze waarschijnlijk verdwenen is.

- Wat is de bewaringstoestand van deze sites?

Het bureauonderzoek kon geen uitsluitsel geven aangaande de bewaringstoestand van de potentiële archeologische sporen en vondsten in het plangebied.

- Wat zijn de karakteristieken van deze sites?

Het bureauonderzoek kon geen uitsluitsel geven aangaande de karakteristieken van de potentiële archeologische sporen en vondsten in het plangebied.

- Wat betekent dit voor het archeologisch potentieel van het plangebied?

Over de effectieve aanwezigheid en bewaring van archeologische resten kan nog geen definitieve uitspraak worden gedaan. Maar, waarschijnlijk kunnen slechts prehistorische resten worden aangetroffen en ook daarvoor is de verwachting erg laag.

- Welke impact hebben de voorziene werken op de bodem?

De reeds aanwezige bouwwerken in het plangebied hebben waarschijnlijk een grote impact gehad op het potentiële archeologische archief. De bestaande bebouwing zal echter worden verwijderd. Op de gesloopte terreindelen, zullen de nieuwe gebouwen worden opgetrokken. Het betreft een langwerpige constructie met een bovenverdieping. De bovenverdieping rust op twee bouwblokken en overspant de centrale toegang tot de school. Beide bouwblokken zullen niet worden onderkelderd. De footprint van het westelijke bouwblok (500 m²) is identiek aan het bestaande gebouw. De footprint van het oostelijke bouwblok (350 m²) verdubbelt in oppervlakte, maar valt voor de helft samen met de bestaande bebouwing. Op het funderingsplan is te zien hoe beide bouwblokken gefundeerd zullen worden. Aangezien zij de bestaande bebouwing vervangen, is de impact van de bodemingreep minimaal. De geplande werken waarvoor nu een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag zal worden ingediend, hebben bijgevolg dus een kleine impact aangezien de nieuwe bebouwing op de identieke plaats zal worden opgetrokken als de bestaande bebouwing.

- Is verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

De landschappelijke, archeologische en historische gegevens die verzameld zijn in deze bureaustudie maken in vergelijking met de bekende gegevens over bodemverstoringen, dat het potentieel tot kennisvermeerdering gering is. Een kosten-baten afweging pleit daarom voor het afzien van verder archeologisch vooronderzoek. Bijgevolg dient ook geen programma van maatregelen te worden opgesteld voor het plangebied.

2 GEMOTIVEERD ADVIES

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de potentiële archeologische vindplaatsen ter hoogte van het plangebied. Zwijndrecht (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017) bevindt zich nabij de Schelde. In 1232 bestond er reeds een overzetsdienst tussen Antwerpen en Zwijndrecht. Een directe verbinding tussen rechter- en linkeroever kwam er in 1933 met de opening van de tunnels onder de Schelde. Het grondgebied oefende al vanaf de Prehistorie een zekere aantrekkingskracht uit op de mens. Archeologische resten wijzen ook op de aanwezigheid van Gallo-Romeinse bewoning. In de 15de eeuw had het dorp te lijden onder de gemeentoorlogen tussen Gent en de Boergondiërs. Tijdens de godsdiensttroebelen van de tweede helft van de 16de eeuw richtten krijgsbenden vele verwoestingen aan; Zwijndrecht werd in 1583 door de Spanjaarden heroverd op de geuzen. Tijdens het daaropvolgend beleg van Antwerpen (1584-85) werd Zwijndrecht bezet door Spaanse troepen. Napoleon had in 1810 plannen om van Zwijndrecht een nieuwe stad zogenaamd "Marie-Louise-stad" te maken. In 1815 bouwden de Hollanders het Fort Zwijndrecht, laatst genoemde werd gesloopt in 1862 en in 1871 opnieuw opgericht. Bij de belegering van Antwerpen in 1832 werden de Zwijndrechtse en aanpalende polders doorgestoken waardoor de streek jarenlang onbruikbaar was voor de landbouw. Voorts dienen nog de grote overstromingen van 1906 en 1953 vermeld te worden.

Rekening houden met het geringe kennispotentieel pleit een kosten-baten afweging voor het **afzien van verder onderzoek**.

Ondanks de vrijgave van het terrein willen we onder aandacht brengen dat er voor archeologische vondsten een meldingsplicht geldt.